

APEL SLOVENSKI VLADI V ČASU KRIZE COVID-19 POMOČ DRŽAVE NAJ PRIMARNO NAGRADI ZAPOSLENE

Vlada pripravlja različne ukrepe za pomoč podjetjem, ki so se zaradi COVID-19 znašla v likvidnostnem krču. Pri tem je nujno zagotoviti, da bo paket na najboljši način naslovil interese slovenskih državljanov.

Številne vlade že razmišljajo o povečevanju državnega lastništva v privatnih podjetjih. Čeprav se je prav s trenutno krizo izkazalo, da je državno lastništvo v določenih primerih izjemnega pomena (ključna infrastruktura, javne dobrine in storitve ipd.), pa predvsem v sektorju malih in srednjih podjetij (MSP), na katerem sloni slovensko gospodarstvo, državno lastništvo ni zaželeno.

Alternativa je, da se državna pomoč uporabi za vzpostavitev so-lastništva za zaposlene. Poudarek našega predloga je na tem, da se v prvi vrsti nagradi in motivira tiste, ki rešujejo slovenska podjetja in slovensko gospodarstvo – menedžerje in ostale zaposlene. Močno lastništvo zaposlenih bi okrepilo sodelovanje in soodgovornost, ki sta ključnega pomena v reševanju večplastne svetovne katastrofe.

Zakaj naj vlada razmišlja o spodbujanju lastništva zaposlenih?

- **Nagrajevanje.** Slovenski delavci in menedžerji, ki v tveganih okoliščinah nadaljujejo z delom bodo podjetja in slovensko gospodarstvo izpeljali iz krize. Nujno je, da se nagradi prav njih. Lastništvo zaposlenih bo povečalo njihove prihranke, prav tako pa v praksa kaže, da je običajno povezano tudi z višjimi plačami in boljšim počutjem na delovnem mestu.
- **Učinkovitost podjetij v lasti zaposlenih.** Podjetja v lasti zaposlenih so bolj odporna v času gospodarskih kriz (nižja fluktuacija zaposlenih in višje preživetvene stopnje), prav tako pa imajo višjo povprečno učinkovitost od klasičnih podjetij (produktivnost, pripadnost delavcev, inovativnost).
- **Reševanje problema nasledstva v malih in srednje velikih podjetjih (MSP).** Model se lahko uporabi za prenos lastništva v MSP. Problem nasledstva bo eden izmed večjih demografskih izzivov bližnje prihodnosti. Velika večina slovenskih lastnikov nima načrtov nasledstva oz. načrtov za prenos lastništva svojih podjetij. ESOP model je v ZDA najbolj pogosta izbira lastnikov prav v primeru postopnega umika iz podjetja.
- **Zasidranje lastništva v lokalnih skupnostih in med slovenskimi delavci.** Če nam trenutna kriza kaj sporoča, je to problematičnost globalne ekonomske soodvisnosti. Mala in srednje velika podjetja so temelj slovenskega gospodarstva, zato bi morali najti način, kako jih na dolgi rok zaščititi.
- **Decentralizacija lastništva.** Lastništvo kapitala (podjetij) je zelo skoncentrirano, tako na ravni EU kot na ravni Slovenije, kar je eden izmed glavnih razlogov za veliko neenakost v premoženju. Lastništvo zaposlenih pomeni decentralizacijo lastništva kapitala in premik k bolj ekonomsko participatorni družbi.
- **Beg možganov.** Države zahodnega Balkana, med njimi tudi Slovenija, se soočajo s problemom odhoda mladih v tujino. Spodbujanje so-lastništva v slovenskih podjetjih lahko spodbudi mlade k podjetništvu in jim omogoči višje dohodke ter bolj stabino prihodnost.
- **Družbena in okolijska odgovornost.** Podatki kažejo, da podjetja v lasti zaposlenih manj onesnažujejo, bolje skrbijo za lokalno okolje in za svoje zaposlene.

Državna pomoč kot inštrument za vzpostavitev (delnega) lastništva zaposlenih

Predlagamo, da se del državne pomoči in posojil SID banke uporabi tako, da se v slovenskih podjetjih vzpostavi so-lastništvo zaposlenih. Na Inštitutu smo na podlagi ameriške *Employee Stock Ownership Plan* oziroma ESOP prakse (7000 podjetij v ZDA je v solastništvu 14 milijonov zaposlenih oz. 10% delovne sile zasebnega sektorja) razvili slovenski model lastništva zaposlenih, ki je organizirano preko namenskega sklada.

Predlog za usmeritev pomoči podjetjem:

- **Posojila SID banke.** Določen odstotek ali celotno posojilo SID banke se na podjetje usmeri preko ESOP sklada, ki ga ustanovi podjetje. Sredstva SID banke se uporabijo za odkup novo izdanih ali lastnih delnic (v primeru d.o.o. so to lastni deleži), ki se prenesejo na "začasni" račun na ESOP skladu. Zaposleni dobijo vrednost delnic na svoje individualne kapitalske ESOP račun proporcionalno z odplačanim dolgom SID banki.
- **Nepovratna državna pomoč (subvencije, davčne olajšave, odkup terjatev).** Državna pomoč se lahko uporabi na podoben način in se jo kanalizira preko ESOP lastniškega sklada zaposlenih v podjetje v težavah. Npr. določen del subvencije se prelije v odkup delnic, ki grejo na ESOP sklad. Podobno je mogoče narediti z davčnimi olajšavami ali odkupom terjatev – znesek pomoči predstavlja vrednost delnic (deležev), ki jih mora podjetje prenesti na ESOP sklad.
- **Podjetja v državni lasti.** Na enak način je mogoče na državna podjetja usmeriti posojila in nepovratno pomoč. V tem primeru bi: (a) zmanjšali odstotek državnega lastništva, ki je trenutno med višjimi v EU in (b) ponudili alternativni model lastniške spremembe oz. denacionalizacije, ki bi del lastništva strateških podjetij zasidral med zaposlenimi in v lokalnimi skupnosti.